

לאילן גם אם היה כל נוף האילן בתוך אלפים אמה מן המקום בו הוא עומד?

והרי על אף שלא אמר היכן הם ארבע אמות של שביתתו, מכל מקום מידי ספק לא יצא, ואם כל האילן הוא בתוך אלפים אמה — למה לא ילך לתחתיו של אילן?!

משום דלא מפייס אתריה [שלא הגדיר וסיים מקום מסוים תחת האילן שם רוצה הוא לקנות לו ארבע אמות של שביתה], ולכן אינו קונה כלל שביתה תחת האילן, כי אין אדם קונה שביתה אלא אם מקומו מסוים וניכר.

ואיכא דאמרי: אמר רבה: מאי טעמא דרב דלא קנה כלל שביתה תחת האילן, ואין אנו אומרים שקנה שם שביתה, אלא שספק הוא לנו היכן הן אותן ארבע אמות שקנה, וכדאמר שמואל?!

משום דקסבר: כל דבר שאינו יכול לחול בזה אחר זה, כמו שביתה זו, שאם היה מסיים וקונה שביתה בארבעת האמות הצפוניות שתחת האילן לא היה יכול לומר שרוצה לקנות שביתה גם בארבע אמות דרומיות, שהרי מקום שביתתו של אדם הוא ארבע אמות ואי אפשר לקנות שתי שביתות — לכן **אפילו** כשכולל בדבריו את כל השטח אשר תחתיו של האילן **בבת אחת**, על דעת לקנות שביתה בארבע אמות כל שהן שמתחת לאילן — **אינו** יכול לחול. ולכן אינו קונה שביתה כלל [ריטב"א, וראה היטב לשון רש"י].

ומפרשינן: **מאי בינייהו** דהני תרי לישיני בדעת רבה?!

בתוך אלפיים אמה, אלא רק מצפון נופו של האילן ועד ביתו היה אלפיים אמה, ואילו מדרומו של האילן ועד ביתו היה יותר מאלפיים אמה.

הרי אם **בא למדוד** את האלפיים אמה מן האילן לצד ביתו **מן הצפון** [כלומר: שרוצה לדון שקנה את השביתה בצפונה של האילן, הקרוב לביתו, ומשם למדוד תחום שבת] ולהכנס לביתו — **מודדין לו** את אלפיים האמה **מן צד האילן הדרום**, הרחוק יותר מאלפיים אמה מביתו, ואסור הוא ליכנס.

כי לחומרא אנו דנים שמא קנה שביתה בדרומו של האילן.

ומאידיך, אם **בא למדוד** — את האלפיים האמה שיש לו ממקום שביתתו שתחת האילן לצד המקום בו הוא עומד עכשיו — **מן הדרום** [כלומר: שרוצה לדון שקנה שביתה בצד הדרומי של האילן הקרוב למקום בו הוא עומד, ולמדוד משם תחום שבת], ובא לומר שעומד הוא עכשיו רחוק ממקום שביתתו אלפיים אמה פחות שלשים אמה, שהוא שיעור רחבו של נוף האילן [שהרי כל האילן עומד בתוך שיעור של אלפיים אמה], וכיון שכן יכול הוא לילך שלשים אמה ממקומו לצד ההפוך, שכנגד האילן — **מודדין לו** לחומרא **מן קצה הנוף הצפון**, הרחוק ממנו אלפיים אמה מכוונות.

מפני שאנו אומרים אולי שם קנה לו שביתה, וכיון שכן אסור לו לילך אלא אל האילן, ואפילו לא צעד אחד לעבר הצד שכנגד האילן.

אמר רבה: מאי טעמא דרב שלא קנה שביתה כלל תחת האילן, ואסור הוא ללכת

מתוך מה שהפריש לא חל תורת מעשר אלא כפי השיעור שאמרה תורה, ושיעור זה הוא שנפקע מתורת טבל כיון שנעשה מעשר, אבל העודף על השיעור שלא נעשה מעשר, לא נפקע שם טבל שבו.

ועודף זה גרע משאר הפירות, שאילו על שאר הפירות נתכוין שהמעשר יתירם ויוציאם מתורת טבל, אבל על העודף לא נתכוין, שהרי ביקש להחיל גם על העודף תורת מעשר.

ונמצא, שהפירות שהפריש כמעשר, חלקם [כפי השיעור שאמרה תורה] שם מעשר עליהם, ופקע מהם תורת טבל, ואילו חלקם נשאר טבל גמור.

וכיון שאינו יודע איזה פירות הם מעשר ואיזה טבל, נמצאו כל המעשרות שהפריש מקולקלים, שאי אפשר לאוכלם.

והשתא תיקשי לרבה: אמאי כלל חל המעשר ופירותיו מתוקנים?

לימא: כל שאינו בזה אחר זה — אפילו בבת אחת אינו,

שהרי אם היה מפריש מעשר כדין, וחוזר ומפריש מהחולין עוד מעשר, לא היתה חלה ההפרשה השניה. ואם כן, אפילו כשמפריש בבת אחת יותר מן השיעור, אינו צריך לחול המעשר כלל?!

איכא בינייהו: היכא דאמר בהדיא: ליקנו לי שביתה בארבע אמות מגו [מתוך] שמונה אמות שמתחת האילן. ולא סיים איזה ארבע אמות.

למאן דאמר דטעמא דרב דלא קני משום דלא מסיים אתריה, הא נמי לא מסיים אתריה ולא קני מידי.

ולמאן דאמר דטעמא דרב דלא קנו, משום דכל דבר שאינו יכול לחול בזה אחר זה — אפילו בבת אחת אינו חל. הני מילי דלא קני היכא שכלל בדבריו יותר מארבע אמות שהן מקום שביתתו.

אך האי, שאמר ארבע אמות מתוך שמונה — כאילו סיים והגדיר ארבע אמות דמי.

דחבא, ארבע אמות מתוך שמונה קאמר, לכך יש לו בתוך השמונה אמות ארבע אמות שאינם ידועות.

גופא. אמר רבה: כל דבר חלות שאינו יכול לחול בזה אחר זה — אפילו בבת אחת אינו.

איתיביה אבוי לרבה: המרבה במעשרות [שהיה מפריש מעשר ראשון, ובמקום להפריש עשירית מהפירות הפריש, דרך משל, חמישית מהפירות] — פירותיו שבא לתקנם מתוקנין.

ואילו מעשרותיו — מקולקלין הן. שהרי

מביתם מערב שבת לקנות שביתה יש להם פת או שום אוכל אחר בסלם לערב, וכיון שכך תו לא פלוג בהו רבנן וכו', וכן נראה עיקר מלשון רש"י בשמועתנו דוק ותשכח."

רבנן ונתנו להם רשות לערב ברגליהם כדי שיוכל לאכול את פתו.

וכל שעומד בעירו ובא לקנות שביתה במקום אחר, זה הנקרא עשיר לענין זה, ואפילו בשאין לו פת בסלו, דרוב היושבים בבתים או היוצאים

לחצאין. שאם אמר חצי טלה זה יהא מעשר אינו קדוש; דרחמנא אמר "כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש", עשירי שלם ולא חצי [ריטב"א], וליתיה בזה אחר זה [ב"ח], לפי שהמעביר בהמות תחת השבט וקרא לעשירי "עשירי", ולאחר שקרא לזה "עשירי" קרא אף לבהמה אחרת "עשירי", אינה קדושה אלא הראשונה בלבד.

ואפילו הכי אמר רבה⁶⁷:

אם העביר תחת השבט תשע בהמות ויצאו שנים יחד בעשירי, וקראן [לשניהם] "עשירי" — חלה קדושת מעשר בהמה על אחת מהן, ועשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה.

כלומר: האחד קדוש בקדושת מעשר גמור, ולשני יש דין של קרבן שלמים, כדין "אחד עשר שקראו עשירי". אלא שאין אנו יודעים מי הוא המעשר ומיהו השלמים⁶⁸.

ודין זה נוהג בכל מקום שיצא תחילה העשירי, וטעה ולא קרא לו "עשירי", ולאחריו יצא האחד עשר וקרא לו בטעות "עשירי". שהאחרון קדוש בקדושת "שלמים" ולא בקדושת "מעשר".

ודחינן: שאני מעשר, דאיתיה לחצאין, בכל חיטה וחיטה.

דאי אמר ופירש בפיו שרוצה שתקדוש בקדושת מעשר כל פלגא פלגא דחיטתא — קדושה חציה של כל חטה.

וכיון שכן, כאשר אמר שיחול מעשר על כמות של חיטים שיש בה יותר משיעור מעשר, מפרשים אנו את דבריו שאין כוונתו שיחול שם מעשר על כל החיטים, אלא רק על חלק מכל חיטה וחיטה, באופן שיצטברו כל החלקים לשיעור המעשר שעליו להפריש מכל החיטים, ונמצא שאין זה "מרבה במעשרות", שהרי הוא מחיל את שם המעשר רק על עשירית, כדין, ותו לא⁶⁶.

וכל זה לא יתכן אלא במעשרות.

אבל לענין שביתה, שאי אפשר שתתחלק שביתתו בכל האילן, אלא צריך שיהיו לו ארבע אמות של שביתה במקום אחד, נמצא, שכשאמר "שביתתי בכל תחתיו של האילן" הירבה בלשונו את מקום שביתתו יותר מהאפשר, ולכן אמרינן: כל שאינו בזה אחר זה — אפילו בבת אחת אינו. וכדאמרן.

ומקשינן: והרי מעשר בהמה, דליתיה

ואילו מעשר בהמה אינו טעון סמיכה, ולא הבאת נסכים ולא תנופת חזה ושוק, ואינו נפדה לעולם, ותמורתו אינה קריבה.

וכשקרא לשני בהמות שיצאו כאחת "עשירי", נתבאר לעיל שמעשר ושלמים מעורבין זה בזה, שהרי אינו יודע מי הוא המעשר ומי הוא השלמים.

וכיצד יעשה: יסמכו הבעלים על כל אחת מספק, וכן יניף משניהן תנופת חזה ושוק, ואמנם לא יברך על הסמיכה והתנופה כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה; ויביא נסכים עבור קרבן

⁶⁶ ומיהו מעשרותיו מקולקלין, שהרי בכל חיטה וחיטה יש חלק, שאף שלא נתכוין שיהיה מעשר, מכל מקום, לא נתכוין להתירו, והרי הוא טבל גמור.

⁶⁷ במסורת הש"ס הגיה על פי קדושין ובכורות: רבא, אמנם הב"ח גרס: רבה.

⁶⁸ והחילוקים בין שתי קדושות אלו:

שלמים טעונים סמיכת הבעלים, הבאת נסכים, תנופת חזה ושוק, וכשהוממו יש להם פדיון, ואם המירן בבהמה אחרת קריבה גם התמורה.

בקדושת מעשר, ואפילו כבר קרא לפניה לבהמה אחרת "עשירי".

וכגון, אם טעה תחילה וקרא לתשיעי "עשירי", והמשיך בטעותו, וקרא לעשירי "אחד עשר", שמתקדש העשירי [שקרא לו בטעות "אחד עשר"] בקדושת מעשר, על אף שכבר קרא שם מעשר על התשיעי.

ולכן אין מניעה כשיצאו שניים כאחד בתורת "עשירי" תחת השבט, וקרא לשניהם "עשירי", שיחול על אחד מהם שם מעשר, ועל השני שם שלמים.

כי לא אמרינן כאן "כל דבר שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו", שהרי מצינו שגם החלת שם מעשר בזה אחר זה על שתי בהמות תקדשם, מהדין המיוחד שהתחדש במעשר בהמה.

דתנן: מי שהיה מעשר את בהמותיו, ובהיותם יוצאים תחת השבט, טעה וקרא לתשיעי עשירי, ולעשירי קרא תשיעי, ולאחד עשר נמי קרא עשירי — שלשתן מקודשין.

אך אין שלשתם קדושים בקדושת מעשר, אלא רק היוצא עשירי תחת השבט, ואילו התשיעי והאחד עשר אינם קדושים אלא בקדושת שלמים.

והיינו, שלמרות שקרא תחילה לתשיעי עשירי ואחר כך גם קרא לאחד עשר עשירי, מתקדשים שניהם [אם כי בקדושת שלמים], מכח החידוש המיוחד שנאמר במעשר בהמה.

ואם תימצי לומר ש"כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", הרי כיון שכל אחד מהם, אילו היה קורא לו "עשירי" לאחר שכבר קרא לחברו "עשירי", השני לא היה קדוש כלל, לא בקדושת מעשר, ולא בקדושת שלמים.

אף השתא, שיצא כל אחד בבת אחת עם חברו, וקרא לשניהן "עשירי", אין לאף אחד מהשניים להיות קדוש, לא בקדושת מעשר ולא בקדושת שלמים.

ואמאי קדוש אחד מהם בקדושת מעשר והשני בקדושת שלמים? ⁶⁹

ומשנינן: **שאני מעשר בהמה**, משום שחידשה בו תורה **דאיתיה**, שקריאת שם מעשר מחילה קדושת קרבן על שני קרבנות, אפילו אם קרא שם מעשר על שני קרבנות **בזה אחר זה** — אלא שהיתה הקריאה הכפולה **בטעות**.

והיינו, שיש שני חידושים מיוחדים בקרבן מעשר:

א. אפילו החלת שם מעשר בטעות על קרבן שאינו עשירי גם מקדשת אותו בקדושת קרבן [אם כי בקדושת שלמים].

וכגון, במקרה שיצא העשירי, וטעה וקרא לו תשיעי, והמשיך בטעותו וקרא לאחד עשר "עשירי", שמתקדש האחד עשר בקדושת קרבן שלמים, מגזירת הכתוב.

ב. יתכן שיקרא לבהמה היוצאת תחת השבט "אחד עשר", ובכל זאת היא תתקדש

69. כן פירש רש"י; ובריטב"א בשם התוספות תמה על פירושו של רש"י, וביאר באופן אחר.

אחד, ויתנה: אם זה שלמים יהיו הנסכים על זה, ואם לאו יהיו על חברו, רש"י.

אם בן קדשו שמונים לחמים — כולי עלמא לא פליגי דלא קדשו כלל, כי אי אפשר שיקדשו לקרבן יותר מארבעים לחמים;

כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן, היכא שהפריש שמונים חלות בפתמא.

מר [חזקיה] סבר: שאנו מפרשים דברי המפריש, שרק ארבעים לחמים יהיו קדושים, והלחמים הנוספים — לאחריות קא מכויין.

ועל תנאי אייתינהו, שנתכוון שיקדשו ארבעים החלות נוספות רק אם יאבדו או יטמאו ארבעים החלות הראשונות. ואם לאו לא יקדשו, והרי זה כאומר "יקדשו ארבעים מתוך שמונים".

ומר רבי יוחנן סבר: שהסיבה שהפריש]-ב שמונים כי לקרבן גדול קא מכויין, ורוצה שכל השמונים יהיו קדושים. וזה אי אפשר. וארבעים מתוכם נמי לא קדושים משום שכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו.

וכיון שכן, לא תיקשי לרבה מדברי חזקיה, כיון שלא קידש אלא ארבעים מתוך שמונים. והרי זה דומה למי שאמר "ליקנו לי בארבע אמות מגו שמונה", שנתבאר לעיל שקנה שביתה.

אמר אביי: על דברי רב, שהאומר שביתתי תחת האילן, ולא סיים והגדיר במדויק היכן קנה לו שביתה ארבע אמות תחת האילן, לא קנה שביתה תחת האילן [וכביאורו של רבה בדברי רב, שהוא משום דלא מסיים אתריה]:

לא שנו שלא קנה כלל, אלא באילן שהמקום שתחתיו הוא לפחות שתיים עשרה אמה, הואיל ואין מקום שביתתו ניכר כלל. כי אנחנו מחלקים את השטח לארבע אמות

עוד פרכינן לרבה שאמר "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו":

והרי ארבעים הלחמים שמביאים עם קרבן תודה [שדינם: שהם מתקדשים בקדושת לחמי תודה, כששוחט עליהן את התודה עצמה] דליתה בטעות, שאם הפריש ארבעים לחמים ושכח שהפרישם והפריש שוב ארבעים לחמים, אינם קדושים, שהרי הקדש בטעות אינו הקדש [רש"י].

וליתה נמי בזה אחר זה שאם הפריש ארבעים לחמים ושחט את הקרבן עליהם וחזר והפריש ארבעים אחרות לא קדושות.

ואפילו הכי איתמר: תודה שנשחטה על שמונים חלות, שהפריש שמונים חלות לקרבן במקום ארבעים,

חזקיה אמר: קדשו עלה [על התודה, על ידי השחיטה] ארבעים מתוך שמונים.

ורבי יוחנן אמר לא קדשו עלה ארבעים מתוך שמונים.

ומבואר מדברי חזקיה [שהלכה כמותו, רשב"א], שקדושות ארבעים מתוך שמונים, אף על גב שלחמי תודה אינם קדושות בזה אחר זה!?

ומשנינן: הא איתמר עלה דההיא ברייתא שנחלקו בה חזקיה ורבי יוחנן:

אמר רבי זירא [במסורת הש"ס הגיה על פי קידושין: רבי יהושע בן לוי]: הכל מודים היכא דאמר ליקדשו ארבעים לחמים מתוך שמונים — דקדשי ארבעים, כמו שאמר.

ואם אמר לא יקדשו ארבעים הלחמים אלא